

PATRICK SÜSKIND

AŞK ve ÖLÜM
— üzerine —

6. BASKI
Çeviri: ŞEYDA ÖZTÜRK

♥ can
çağdaş

PATRICK SÜSKIND
AŞK VE ÖLÜM
ÜZERİNE

Can Çağdaş

Aşk ve Ölüm Üzerine, Patrick Süskind
Almanca aslından çeviren: Şeyda Öztürk

Über Liebe und Tod

© 2005, Diogenes Verlag AG, Zürich

© 2014, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2014

6. basım: Mart 2020, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alban

Yayına hazırlayan: Nükhet Polat

Düzeltili: Burçak Başpınar

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek, Serap Bertay

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 46025

ISBN 978-975-07-2409-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750724091

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

PATRICK SÜSKIND
AŞK VE ÖLÜM
ÜZERİNE

DENEME

Almanca aslından çeviren

Şeyda Öztürk

♥can

Patrick Süskind'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Koku, 1987

Güvercin, 1988

Herr Sommer'in Öyküsü, 1994

Üçbuçuk Öykü, 1998

Kontrbas, 2010

PATRICK SÜSKIND, 1949 yılında Almanya'da, Münih kenti yakınlarındaki Ambach'ta doğdu. Münih Üniversitesi'nde Ortaçağ ve Modern Çağ tarihi öğrenimi gördü. Önceleri televizyon dizilerine senaryolar yazdı. 1979'da yayımlanan ve başyapıtı sayılan ilk romanı *Koku* ile uluslararası üne erişti. 1980'de yazdığı ilk oyunu *Kontrbas*, Almanya, İsviçre ve Avusturya'da en çok sahnelenen oyunlar arasına girdi. *Koku*'nun ardından 1988'de *Güvercin* ve 1991'de *Herr Sommer'in Öyküsü* adlı romanları yayımlanan Süskind, günümüz Alman edebiyatının en saygın yazarlarından biri olarak kabul ediliyor.

ŞEYDA ÖZTÜRK, 1972'de doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde başladığı öğrenimine Viyana Üniversitesi Felsefe ve İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümlerinde devam etti. YKY *Cogito* dergisi ve *Cogito* düşünce kitapları serisi editörü. Makale ve kitap çevirisi yapıyor. Türkçeye çevirdiği kitaplardan bazıları: Theodor W. Adorno (*Rüya Kayıtları*, 2008; *Sahicilik Jargonu*, 2012), Philip Roth (*Öfke*, 2012), Paul Theroux (*Sivrisinek Sahili*, 2006).

Hiç kimse bana sormazsa biliyorum da,
biri sorup da ona açıklama yapmam
gerektiğinde bilmiyorum

AZİZ AUGUSTINUS, *İtiraflar*¹

1. Çev. Çiğdem Dürüşken, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2010, s. 374.

Aziz Augustinus'un zaman üzerine söyledikleri, aşk için de geçerli. Hakkında ne kadar az düşünürsek bizim için o kadar apaçıktır aşk; ama etraflica düşünmeye başladığımız anda başımızı belaya sokarız. İnsanoğlunun, kültür tarihinin başlangıcından bu yana sanatçı sıfatıyla ya da Orpheus'un döneminden bu yana ozan sıfatıyla aşk meselesini hiç bıkmayıp usanmadan ele almış olduğu gerçeği, bu durumun tuhaflığının teyididir. Çünkü bilindiği üzere ozanlar bildikleri konu üzerine değil, *bilmedikleri* konu üzerine yazarlar ve bunun nedenini bilmemekle birlikte, bilmek için yarıp tutuşurlar. Aşkı bilmemek, "aşkın-ne-anlamageldiğini-bilmiyorum" durumudur; ozanı kalemi, dolmakalemi ya da liri eline almaya iten birincil neden. (Hiddet, matem, taşkınlık, para vb. tamamıyla ikincildir.) Aksi geçerli olsaydı şiiirler, romanlar, tiyatro oyunları değil, salt tebliğler olurdu elimizde.

Aşkın gizemli bir veçhesi, tam olarak bilinemeyen, tamamıyla açıklanamayan bir tarafı vardır sanki. Elbette bu durum, Büyük Patlama ya da iki hafta sonra havanın nasıl olacağı sorusu için de geçerlidir. Yine de Büyük Patlama teorisi ya da hava tahminleri, ozanlar ve okurları için aşk meselesine dair her şeyden çok daha az ilham vericidir. Dolayısıyla aşkın o gizemliliğinden çok daha fazlası söz konusu olmalıdır. Belli ki her insan için fazlasıyla kişisel ve varoluşsal açıdan en önemli hadise olarak anlaşılır aşk; öyle ki kur yapmakta olan bir astrofizikçi için bile evrenin kökeni meselesi aşktan çok daha az ilgi çekicidir – hava durumundan bahsetmiyorum bile.

Peki nefes alma, yeme içme, sindirim ve boşaltım için de aynısı geçerli değil midir? Çocukken romanlardaki insanların neden tuvalete gitmediğini merak ederdim hep. Masallarda, operalarda, tiyatrodaki, sinemada ve güzel sanatlarda da. Sanat, insanın bu en önemli, kimi zaman en acil, hatta hayati önem taşıyan eylemlerinden birini konu edinmemiş; bunun yerine aşk arzusunu ve acısını, aşkın bütün ön aşamalarını ve farklı biçimlerini –o zamanlar tamamıyla feragat edilebileceğini düşündüğüm– olağanüstü bir ayrıntı ve çeşitlemeyle mütemediyen ele almıştır. Neden insanlık tarihinde meme, vajina ve fallus kültü vardır da, dışkı kültü yoktur? Çocukça olmakla birlikte o kadar da saçma değil bu düşünce. Platon'un *Şölen*'inde hekim Eryksimakhos, Eros'un, iki insan arasındaki çekimde olduğu kadar bedenin beslenmesinde ve boşaltım sisteminde de rol

oynadığını düşünür. Ama Eryksimakhos aşkın doğasını tartışan bu yedi içkici arasındaki en safdil konuşmacıdır. Bir doğabilimcidir ve Eros'un, uyumdan sorumlu bir temel ilkedен –tarımdan meddüceze, müzikten hıçkırık krizine– tahayyül edilebilir her alanda dünyaya düzen getiren bir tür fiziksel sabitten farksız olmadığını düşünür. Günümüzde Eryksimakhos gibi bir adam, aşkı muhtemelen enzimlerin, hormonların veya aminoasitlerin faaliyetlerinin sayısız tezahüründen biri olarak görürdü. Ama bu bizim için ne kadar da sıradandır. Ne öğreticidir ne de aydınlatıcı. Çünkü tanım, genellemeyle aynı şey değildir; diğerinin aksine tanımlamanın amacı, nesnesini daraltmak ve genel olan ile arasına sınır koymaktır. Çok özel bir şey olduğuna inandığımız aşkı tartışmak istediğimizde, birisinin bize aşkın sindirim sistemine olduğu kadar meddüceze de hükmeden evrensel bir temel ilkeyi temsil ettiğini söylemesi pek işimize yaramaz. Ölümün, amiplerden tutun da Pegasus takımyıldızındaki bir kara deliğe kadar etki eden termodinamik bir olgu olduğunu söylemekle aynı kapıya çıkar bu – kaldı ki bununla da hiçbir şey söylemiş olmaz. Aşkın da fiziksel ve kimyasal, mekanik ve vejetatif veçheleri vardır elbette – Stendhal, aşkın bir billurlaşma olduğunu söyler; bir başka pasajda ise ona humma adını verir; “Âşık olma hali bir coşkunluk halidir,” der Sokrates *Phaidros*'ta; bir hastalık, bir deliliktir aşk. Ama bunun zararlı bir coşkunluk olmadığını da ekler, olabilecek en hoş coşkunluktur aşk; muzır bir hastalık ya da insana özgü patolojik bir de-

lilik de değildir, daha ziyade ilahî olandan ilham almış, ilahî olanı arzulayan bir *mania*'dır¹, dünyevi ruhu kanatlandırır. Eros bir tanrı değildir, doğru; ne iyidir ne de kötü, ne çirkindir ne de güzel ama yüce bir *daimon*'dur² Eros, insanlar ile tanrılar arasında bir arabulucu, insanların yoksun oldukları şeyi arzulamasını sağlayan bir güçtür: Güzellik, erdem, mutluluk, mükemmellik ve hatta ölümsüzlük – bunların hepsi de, aşığın maşukta yansımasını gördüğü ilahî özelliklerdir. Sokrates'in *Şölen*'de "kadınların en bilgisi" diye bahsettiği Diotima, Eros'un "doğurmanın, güzel içinde yaratmanın sevgisi"³ olduğunu söyler. İşte bu fiziksel ve hayvani; ama daha ziyade tinsel, eğitsel, sanatsal, siyasal ve felsefi olan, kısacası bizim yaratıcı olarak tanımladığımız bu "doğurma ve yaratma", insanın ölümsüzlüğe katılımıdır; çünkü insanın ölümünden sonra da etkisini sürdürür ve var olmaya devam eder. "... Güzel içinde" denmektedir hem, öyle gereksiz bir ek değildir bu; "*Güzel* içinde doğurmak ve yaratmak" ifadesinde biz insanların anlayamadığı ilahî vasıflara duyulan özlem söz konusudur.

Bu pek esaslı bir konudur ve son iki bin beş yüz yılda etkisinde azalma olmamıştır. Vıcık vıcık pop şarkılarından *Fidelio*'ya ve *Sihirli Flüt*'e, ucuz

1. (Eski Yunanca) Çılgınlık, mani. (Y.N.)

2. (Eski Yunanca) Doğaüstü bir güç. Sokrates *daimon*'u kendisini iyi eylemlere yönelten, kötü eylemlerden alıkoyan bir "iç ses" olarak tanımlar. (Y.N.)

3. Platon, *Şölen-Dostluk*, çev. Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, s. 50. (Y.N.)

romanlardan Kleist'in *Amphityron*'una kadar edebiyatta ve müzikte aşkın yüce, semavi, kurtarıcı olduğu ifade edilmeye çalıŐılmıŐ ve bu eserlerde kullanılan terminoloji günümüze kadar din kalmıŐtır. İŞte bu açıdan, dıŐklamadan oldukça farklıdır aşk.

Patrick Süskind, aşkın izini sürdüğü denemesinde geçmişten günümüze Batı'nın düşünce, kültür ve edebiyat dünyasının yönünü belirlemiş İlkçağ düşünürlerini, mitik ve kurmaca kahramanlarını ve yazarlarını yanına alarak duygu dünyasına doğru düşünsel bir yolculuğa çıkartır okurunu. Aşk nasıl tanımlanagelmıştır? Sokrates'in *Phaidros*'ta ifade ettiği gibi bir coşkunluk hali, bir tür delilik midir aşk? Yunan düşünürün Diotima'ya söylediği gibi "güzelliğin içinde doğurma ve yaratma sevgisi" midir gerçekten de? Stendhal'in ifade ettiği gibi ölümle doğal bir ilişki içinde midir? Yoksa düpedüz ahmaklık mıdır? Süskind bu ve bunun gibi soruların peşine düşerken bir yandan gündelik yaşantılarımızın deneyimlerine yöneltir bakışını, diğer yandan aşkın tarihsel rotalarında gezinir: Aşk ile ölümü uzlaştırma girişiminde bulunan Orpheus; hayatında Eros'a yer vermeyen, bunun yerine mutlak iktidara tutkun bir İsa figürü; aşk ölümlerini tümünden romantikleştiren 19. yüzyıl âşıkları; 21. yüzyılın hızlı âşıkları Süskind'in yazı düzleminde buluşturulur.

Süskind'in, zaman zaman sivri bir alaya uzanan sevecen bir ironiyle kaleme aldığı metni, Batı kültürünün aşkı anlamlandırma, deneyimleme ve sanat düzleminde ölümsüzlüğe kavuşturma tarihine ilişkin bir yeniden okuma denemesidir aynı zamanda.

#aşk #coşkunluk #delilik #sevgi #aşkıntarihi #batıkültürü #orpheus #eros

